

DİJİTAL ÇAĞDA İLETİŞİMSİZLİK: DİJİTAL ZORBALIK

Non-Communication In The Digital Age: Digital Bullying

Dr. Öğr. Üyesi Ensar LOKMANOĞLU ¹

Cite As: Lokmanoğlu, E. (2021). "Dijital Çağda İletişimsizlik: Dijital Zorbalık", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:7, Issue:36; pp:1331-1337

ÖZET

Dijital dönüşüm ile gelecek çağları nasıl olacağı konusunda sürekli düşündüğümüz bu dönemlerde eski çağlardaki fiziksel gücün yerini artık teknolojik gelişmelerle bilgiye bırakmıştır. Eski çağlarda fiziksel güç dengesizliği temeline dayanarak yapılan zorbalık bilgi çağında daha çok duygusal ilişkilere evrilmiştir. Son zamanlarda özellikle internetin ve teknolojik gelişmelerin yarattığı dijitalleşme ile hayatımıza giren ve halk sağlığını olumsuz etkileyen iletişimsizlik türü olan dijital zorbalık konusu bu çalışmada ele alınmıştır.

Günümüzde elektronik iletişim araçları ile yapılan sosyal iletişim yöntemleri teknolojik gelişmelerle sürekli farklılaşmakta ve değişmektedir. Bu değişimle birlikte farklı demografik özelliklere sahip bireyler etkileşim içinde olmak amacıyla sanal ortamda buluşmakta özellikle çevrimiçi oyunlar, sosyal medya uygulamaları aracılığı ile internet ortamında siber zorbalık olarak nitelendirdiğimiz davranışlarla karşılaşabilmektedirler.

Geleneksel zorbalıktan farklı unsurları olan siber zorbalığın türleri değerlendirildiğinde ve özellikle bu davranışların internet ortamında sergilendiği dikkate alındığında siber zorbalığı önlemek amacıyla oluşturulacak önerilerin salt hukuki yaptırımdan daha ziyade dijital ortamda kullanılan iletişim teknikleri ve konu ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının (RTÜK-Bilgi Teknolojileri Kurumu vs) birlikte sunacakları eğitimler ile çözümlenmesi daha etkin olacağı değerlendirilmektedir.

Bu durumdan yola çıkarak giderek yaygınlaşan dijital zorbalıkla karşı karşıya gelen bireylerin bunu tanıması, iletişim teknikleri ile bunula baş edebilme yollarını öğrenmesi, hak kayıpları için takip etmesi gereken süreçler hakkında bilgi edinilmesi, dijital zorbalığın bireylerin sosyal yaşantısına olumsuz etkilerinden korumak ve en aza indirebilmek için farkındalığın artırılması ve siber tuzaklardan korunmasını bilen dijital vatandaşlık bilincinin oluşturulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Çağ, Dijital Zorbalık, Dijital İletişim, Dijital Vatandaşlık

ABSTRACT

This is what you are constantly thinking about how the future ages will be with digital transformation. In ancient times, physical power was replaced by technological developments and information. has left. Bullying on the basis of physical power imbalance in ancient times It has evolved into more emotional relationships in its age. Recently, the internet and With the digitalization created by technological developments, it has entered our lives and negatively affected public health. The issue of digital bullying, which is a type of miscommunication that affects

Today, social communication methods made with electronic communication tools are technological. constantly changing and changing with developments. With this change, different demographics Individuals with special characteristics meet in the virtual environment in order to interact, especially cyberbullying on the internet through online games, social media applications

They may encounter behaviors that we describe as When the types of cyberbullying, which have different elements from traditional bullying, are evaluated and especially considering that these behaviors are exhibited in the internet environment, cyberbullying The proposals to be created in order to prevent it are in the digital environment rather than pure legal sanction. communication techniques used and related public institutions and organizations (RTÜK-Bilgi Technologies Institution etc.) will be more effective to solve with the trainings they will offer together. is being evaluated.

Based on this situation, individuals who are faced with increasingly widespread digital bullying to recognize this, to learn communication techniques and ways to deal with it, to learn about the loss of rights. obtaining information about the processes that should be followed, digital bullying Increasing awareness in order to protect and minimize the negative effects of and creating digital citizenship awareness that knows how to protect from cyber traps intended.

Key words: Digital Age, Digital Bullying, Digital Communication, Digital Citizenship

1. GİRİŞ

Şiddet, Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “*karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, duygu ve davranışta aşırılık, kaba güç*” olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri , 2022). Oxford Dictionary de “*kişilere karşı zarar veya hasar verecek fiziksel davranış*”,

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) de “*kişinin, kendine, başkasına, bir gruba veya topluluğa karşı ölüm, yaralama, psikolojik zarar verme gibi davranış*” olarak tanımlanabilir.

¹ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sakarya Meslek Yüksekokulu, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Sakarya, Türkiye

Şiddeti iki farklı açıdan 1- Cebir ve Zor kullanma 2- İhlal olarak değerlendirsek de aslında her iki biçimde birbiri içerisine girmiş ayırım yapılması güç bir hal almıştır (Aslan & Doğan, 2017, s. 98).

Günümüzde şiddetin dijital ortamlarda (web siteleri, bilgisayar, sosyal paylaşım siteleri vs) işlenmesi ile gerçekleşen siber zorbalık geleneksel zorbalıktan daha fazla yaygınlaşmıştır. Childline'in 2014 yılında hazırladığı rapora göre gençlerin %50'den fazlasının siber zorbalığa %25'inin ise dijital ortamlar (internet) üzerinden tacizler yaşadıkları gözlemlenmiştir (Çelik & Tekin, 2015, s. 345) .

İnternet kullanımının yaygınlaştığı dijital çağımızda siber zorbalığın olumsuzluklarından sadece gençler değil dijital iletişim araçlarını kullanan yaşlılar, çocuklar hatta okul öncesi dönem etkilenmiştir. Bu araştırmamızda iletişim çalışmaları ile çağımızın en önemli problemlerinden siber zorbalıklığın olumsuz etkilerinin önlenmesi için yapılan çalışmalar ve önerilerinden söz edilmiştir (Korkmaz, 2016)

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dijital Çağ

İnternetin alışverişimizden sosyal ilişkilerimize kadar tüm alanda etkinliği dijital çağda her geçen gün artmaktadır (Öksüzöğlü, 2021, s. 67). Dijital çağ ile bu etkileşim insanların hayatlarını kolaylaştırarak sosyalleşmek için kullanacağı araç da (çevrimiçi oyunlar, elektronik postalar vs) değişikliğe sebebiyet vermiştir. Bu katkıların yanı sıra insanların psikolojisi ve sosyal hayatı üzerine olumsuz etkinliği bilinmektedir (Uluçay & Melek, 2017, s. 92). Bu olumsuz etkiler siber zorbalığın gelişmesine zemin hazırlamıştır (Yazgılı & Baykara, 2021, s. 23).

2.2. Dijital İletişim

McAdams (1989) belirttiği üzere sosyal bir varlık olan insanların birbirleriyle iletişim kurmasına dürtüselik, aktivite, sosyallık ve duygusalılık eğilimleri sebep olmaktadır. Şöyle ki İnsan temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için diğer insanlarla iletişime geçmekte büyüdükçe ortaya çıkan yeni ihtiyaçlarla (güvenlik, doyum, şefkat) sosyalleşmesi süreklilik göstermektedir. (Ekşi & Ümmet, 2013, s. 92). Sosyal yaşamın vazgeçilmez unsuru olan bilgi ve iletişim teknolojileri (Ouyaba & Kesim, 2021, s. 258) ile insanlar iletişimlerini sanal ortamlara taşımakla kalmamış dijitalleşen çağımızda artık sanal ve gerçek dünya farkı her geçen gün kalkmaktadır. (Siber Zorbalık ve Güvenli İnternet Projesi , 2019). Bu değişim ile birlikte internet ortamında özellikle ergenler olmak üzere bir çok birey etik dışı uygulamalar ve pornografik, şiddet içerikleri ile karşılaşmaktadır. (Uluçay & Melek, 2017, s. 92).

Dijital iletişim ile sosyal ağ siteleri yaygınlaşmış ve sınıflara ayrılmıştır. Şöyle ki,

1-Tüm bireylerin özellikle gençlerin kullandığı (Facebook, Orkut, Yonja, MySpaces, OpenSocial, Twitter, Whatsapp, LinkedIn, vb.), 2- İş amaçlı kullanılan (business networks); LinkedIn, BNI, GBN, Cember.net, Xing.com, Ryze), 3- Uzmanların kullanımında olan (Mediapost.com, Marketing Professionals network (mpn.boston.org), pazarlama amaçlı Arkamarka.com), 4- Etnik amaçlı (Cyworld (GüneyKore), AsianAvenue (Asya), BlackPlanet (siyahlar),Corazons.com(İspanyol asıllılar), 5- Flört amaçlı (Siberalem.com, Yonja.com, İslami evlilik ve flört ağları; islamievlilik.com, habibimol.com vs.), 6-. Etnik flört amaçlı (ethnicdatingnetwork.com), 7- Kadın çalışanları kullandığı (wibn.co.uk, woman owned, cdbizwomen.com,viwbn.org), 8- Belirli yaş gruplarınca kullanılan (SagaZone (50'lerin üstündekiler için Saga tatil ve sigorta şirketinin kurduğu), 9- Yerel topluluklarca (ResidentsHQ), 10- Kontrolün kullanıcıda olduğu diğer ağlardan oluşmuştur (Aktan & Çakmak, 2015, s. 161-162).

Tablo 1: İnternetin olumlu ve olumsuz yanları

Olumlu yanlar	Olumsuz yanlar
Çevrimiçi faaliyetler çocuklara ve gençlere kendi kişiliklerini geliştirme imkânı verir	Çocuklar ve gençler çevrimiçi ortamlarda siber zorbalık riskleriyle karşı karşıya gelir
Çevrimiçi faaliyetler çocuklara ve gençlere arkadaş edinme ve arkadaşlıklarını sürdürme imkânı verir	Çocuklar ve gençler çevrimiçi ortamlarda zararlı içeriklerle karşılaşma riskleriyle karşı karşıya gelir
Çevrimiçi faaliyetler çocuklara ve gençlere yaratıcı içerik oluşturma imkânı verir	Çocuklar ve gençler çevrimiçi ortamlarda kişisel verilerin kötüye kullanılması riskiyle karşı karşıya gelir
Çevrimiçi faaliyetler çocuklara ve gençlere dijital becerileri kazandırma imkânı verir	Çocuklar ve gençler çevrimiçi ortamlarda dolandırıcılığın kurbanı olma riskleriyle karşı karşıya gelir
	Çocuklar ve gençler çevrimiçi ortamlarda itibarın zarar görmesi riskiyle karşı karşıya gelir
	Çocuklar ve gençler çevrimiçi ortamlarda cinsel tacize uğrama riskiyle karşı karşıya gelir

Kaynak: (Özmen, 2018, s. 964).

Yukarıda Tablo 1 ‘de bahsettiğimiz internetin olumlu ve olumsuz yanlarının dikkate alarak internet tabanlı teknolojileri kullanan bireyler dijital iletişim çağında rahatsız edici iletler ve görüntülerin gönderilmesi, haklarında dedikodu çıkarma, kişisel verilerin sanal ortamda paylaşılması gibi iletişimsizliklerin yol açtığı siber zorbalıkla karşılaşabilmektedirler (Özmen, 2018).

2.3.Dijital Zorbalık

Literatürde zorbalık, bir grubun veya bireyin fiziksel veya psikolojik açıdan kendisinden daha zayıf bir gruba veya bireye karşı davranışlarıdır (Sipahi, 2020, s. 329-330). Siber Zorbalık ise zorbalıktan farklı olarak Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir gruba, özel veya tüzel kişiliğe karşı zarar vermek amacıyla yapılan istemli ve süregelen eylemlerdir (Sipahi, 2020, s. 330).

Zorbalığın yeni yüzü olarak nitelendireceğimiz dijital zorbalık kendilerini koruyamayacak durumda olan özel veya tüzel kişilere karşı tekrarlayıcı, bilinçli olarak zarar verme saikiye dijital iletişim araçları kullanılarak yapılan her türlü düşmaca eylem olarak nitelendirebiliriz (Yaman & Sönmez, 2015, s. 20).

Ulusal Suç Önleme Konseyi zorbalığı “ dijital iletişim araçları ile başka bir kişiye zarar veren süreçler” olarak tanımlamıştır. Ayrıca Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumumuz “ sanal ortamda özel veya tüzel kişiliğin değerine karşı bilinç bir şekilde aşağılama, iftira, dedikodu, utandırma, dışlama gibi eylemleri ifade eder” (Yazgılı & Baykara, 2021, s. 24).

Bir eylemin siber zorbalık olarak değerlendirebilmemiz için öncelikle dijital iletişim araçları ile başkalarına zarar verme, ilgili davranışın sürekli olarak tekrar etmesi ve ısrar edicilik özelliklerini olması gerekmektedir (Aktan & Çakmak, 2015, s. 163).

Siber zorbalık davranışları gruplandırdığımızda; 1-Sanal ortamda kurbanı zarar verecek aşağılama, 2-kurbanın hesabına izinsiz girerek kimliğe bürünme, 3-kişisel veri niteliğindeki özel bilgilerin başkalarına gönderilmesi, 4-kurbanın istenmeyen kişi olarak bir gruptan dışlanması, 5-kurbanı istenmeyen mesajlarla sürekli tehdit ederek takip edilmesi, 6-kurbanı saldırgan bir tutumla tekrar eden mesajlarla sanal tacizden oluşur (Aktan & Çakmak, 2015, s. 163-164).

Tablo 2: Siber Zorbalığın Gelenek Zorbalıktan Farkı

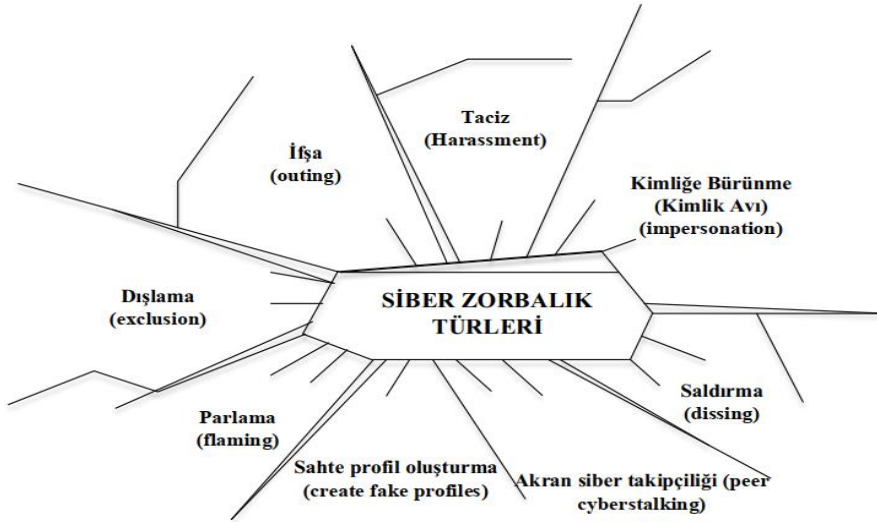
Karşılaştırılan Unsur	Geleneksel Zorbalık	Siber Zorbalık
Ortam	Yüz yüze	Elektronik ortam
Sıklık	Giderek azalır	Giderek artar
Zaman dilimi	Genellikle okul öncesi, okulda ve okul sonrasında gerçekleşmektedir.	Herhangi bir zaman diliminde gerçekleşmektedir
Tanıklar/Seyirciler	Olay yerinde bulunanlar	Dünya çapında internete bağlanan herkes
Kurban üzerindeki etkisi	Küçük ölçekli	Büyük ölçekli
Failin kimliği	Genellikle kurbanı tanıyan biridir.	Genellikle yabancı biridir
Birincil hedefler	Erkekler	Kızlar
Süre	Kısa süreli	Uzun süreli
Seyirciler	Pasif bir şekilde takip ederler	Aktif bir konumda olabilirler
Durumun rapor edilmesi	Yüksek oranda	Düşük oranda
Müdahale	Kabul edilebilir seviyede	Düşük seviyede (seyrek)
Cezalandırıcı eylem	Sık	Seyrek

Kaynak: (Dikmen & Tuncer, 2017, s. 677).

Tablo 2 ‘de görüldüğü üzere geleneksel zorbalık siber zorbalıktan 12 farklı eylemde karşılaştırılmıştır. Dijital Çağ hayatımızın kaçınılmaz bir parçası haline geldiği günümüzde fiziksel zorbalık artık yerini siber zorbalığa bırakmıştır. Teknolojik gelişmelerle birlikte sosyal medya platformlarını bireylerin siber dünya ile iletişimi sağlamakta önemli bir dijital iletişim aracı (Twitter, Instagram, Snapchat, e-posta ve sms) olarak değerlendirebiliriz (Arslan, 2019). Bu dijital iletişim araçları ile sistematik olarak direk kişiyi hedef alan yayınlar, mesajlar, ses kayıtları, görüntüler yayınlamak siber zorbalığının bir türünü oluşturmaktadır (Türkiye İş Bankası Blog, 2021).

2.3.1. Dijital Zorbalığın Türleri

Literatürde e-iletişim zorbalık ve elektronik zorbalık gibi ifade edilen siber zorbalık sanal ortamlarda özel veya tüzel kişiye karşı teknik veya ilişkisel tarzda zarar verme davranışı olarak nitelendirildiğini (Çelik & Tekin, 2015, s. 344), göz önüne alarak siber zorbalığı psikolojik yönü daha ağır basan e- iletişim ve teknik yönü daha ağır basan elektronik temelli siber zorbalık (Çelik & Tekin, 2015, s. 345), olarak ikiye ayırabiliriz (Aslan & Doğan, 2017, s. 103).

Şekil 1. Sosyal ağlarda karşılaşılan siber zorbalık türleri
Kaynak: (Yazgılı & Baykara, 2021, s. 24).

Siber zorbalık; dijital iletişim araçları ile kişilerin etkileşim içerisinde olabileceği sosyal medya, online oyunlar ve benzeri gelebilmektedir (Duman & Bridge, 2019, s. 1), sosyal ağlarda şekil 1 de belirtilen siber zorbalık türlerine rastlanmaktadır.

2.3.1.1 E-İletişim Zorbalık

Bilgi ve İletişim teknolojilerini kullanarak bireyleri sürekli rahatsız eden, internet üzerinden bireylerin rıza olmadan kişisel verilerini paylaşma gibi ilişkisel saldırı davranışlarıdır (Arslan, 2019).

Bu davranışlar literatürde kişiyi doğrudan etkileyen hakkında dedikodu yapmak, Kişinin işini zorlaştırmak amacıyla İşyerinde görevi ile ilgili konularda bilgi saklamak ve çevrimiçi ortamda yapılan saldırgan eylemleri ifade eder (Karabatak & Alanoglu, 2020, s. 260).

E-İletişim zorbalığın özellikle psikolojik yönü ağır basmaktadır. Şöyle ki yaş ve demografik özelliği fark etmeden bireylerin kişiliğine ve kimliğine karşı yapılan siber zorbalık birey üzerinde telafisi güç ve imkânsız zararlar doğurmakta hatta intihara kadar sürüklenen psikolojik etkiler görülmektedir (Çelik & Tekin, 2015, s. 345).

Bir başka deyişle, bu zorbalık türü bilişim teknolojileri kullanılarak kişinin psikolojisini hedef alan olumsuz davranışlardır (Arslan, 2019).

2.3.1.2 Elektronik Zorbalık

Bu zorbalık türünde bireysel veya organize olarak teknik olaylarla (spam mailleri gönderme, hackleme) direk yazılım veya sitelere yapılan olumsuz davranışlardır. Bu tür zorbalıkların temel amacı sistemi kullanılamaz hale getirmektir. Örneğin bireyin kendi web sitesine yapılan bir saldırı olabileceği gibi kurum veya devletlere ait sitelerde olabilmektedir. (Çelik & Tekin, 2015, s. 345)

Tablo 3: Teknolojik Zorbalık Türleri

Şiddet	Küfürlü ve saldırgan bir dil ile elektronik mesajlar gönderme
Rahatsız etme	Tekrarlayan bir şekil istenmeyen kaba mesajlar gönderme
İftira	Arkadaşlıklarını ve/veya saygınlığını bozmak için birisi hakkında dedikodu, yalan veya söylenti yaymak
Taklit etme	Başka biri gibi davranmak
Dışa vurma	Başkasının sırlarını ya da utandırıcı bilgilerini rızası olmadan açığa vurma
Kandırma	Biri ile sırları ya da utandırıcı bilgiler hakkında konuşmak ve daha sonra bunları internette açıklamak
Dışarıda bırakma	Birsini kasıtlı olarak bir çevrimiçi gruptan çıkarmak
Siber taciz	Tekrarlayıcı bir şekilde büyük bir korku ya da tehdit içeren kötüleme ve tacizde bulunmak

Kaynak:(Özmen, 2018, s. 959).

Yukarıdaki tablo da belirtilen olumsuz davranışlar teknolojik araçlarla yapılmaktadır. Örnek olarak uygunsuz görüntülerin çekilip internet ortamında paylaşılması, bireylere karşı küçük düşürücü eylemlerde bulunmak, tehdit ve taciz etmek gibi olumsuz davranışları belirtmektedir (Özmen, 2018, s. 959).

2.3.2. Dijital Zorbalık Örnekleri

Dijital zorbalık kimin tarafından yapıldığı bilinmez, her zaman görülebilir ve bireyin hayatı bu olumsuz davranış sonrasında etkilenir (Güngören, Erdoğan, & Ayas, 2018, s. 3). Bu bağlamda bir eylemin dijital zorbalık olarak nitelendirile bilmemiz için öncelikle dijital zorbalık davranışlarını ve tekniklerini bilmemiz gerekmektedir.

Siber zorbalık teknikleri (Arslan, 2019);

- ✓ Küçült düşürücü görüntü ve video gönderme
- ✓ Kimliğini gizleyerek yanlış bilgi verme veya bilgi edinme
- ✓ Nefret dolu içerikler ve yorumlar yapma
- ✓ Kişisel bilgilerin izin verilmeden paylaşılması
- ✓ Çevrimiçi taciz de bulunma,
- ✓ İncitici söylemleri ve yorumları yayınlamak,

Siber zorbalık davranışları (Siber Zorbalık ve Güvenli İnternet Projesi , 2019);

- ✓ Çevrimiçi ortamlarda spekülasyon oluşturma
- ✓ İnternet ortamında bireyi devam eden dışlama davranışları
- ✓ Sanal ortamda bilinçli yapılan tacizler,
- ✓ Sürekli takip edilme hissi
- ✓ Bilinçli yapılan provokasyon ve örtülü hakaret
- ✓ Küfür ve hakaret içeren iletiler
- ✓ Haddini bilmeme ve bunu sürekli hale getirme
- ✓ Sahte hesaplarla veya bireye ait e-posta hesabının ele geçirilerek uygun olmayan paylaşımlar yapılması
- ✓ Çeşitli yöntemlerle sanal ortamda bireyleri ve grupları korkutma ve aldatma
- ✓ Manipüle: Kurbanın kendisi gibi davranmak

Ayrıca (Aslan & Doğan, 2017, s. 106);

- ✓ İsim takmak.
- ✓ Alay etmek.
- ✓ İstenmeyen davranışın ifşa edilmesi
- ✓ Bir kişinin rızası olmadan kişisel bilgilerinin depolanması
- ✓ Bir kişinin dijital ortamda kullandığı şifrelerinin ele geçirilmesi veya değişikliklerin yapılması örneklerini verebiliriz.

2.3.3. Dijital Zorbalıkta Hukuki Yaptırımlar / Hukuki Değerlendirme

Anayasamız bireyleri sanal ortamda güvence altına almıştır. Şöyle ki kişinin hakları ve ödevleri bölümü özel hayatın gizliliği başlığında “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz” ibaresi hüküm olunur.

Dijital zorbalığı faaliyetlerinde Bilişim alanında suçlar başlığındaki hükümler;

Bilişim sistemine girme, m.243

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, m.244

Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, m.245

olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu düzenlenmiştir.Ayrıca;

- ✓ Çocukların cinsel istismarı (Madde 103),
- ✓ Kasten öldürme (Madde 81),

- ✓ Sanal şiddet uygulanarak ölüme sürüklenme bu hüküm kapsamında değerlendirilmelidir.
- ✓ İntihara yönlendirme (Madde 84),
- ✓ Tehdit (Madde 106),
- ✓ Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma (Madde 123),
- ✓ Hakaret veya sövme (Madde 125),
- ✓ Haberleşmenin gizliliğini ihlal (Madde 132),
- ✓ Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (Madde 133),
- ✓ Özel hayatın gizliliğinin ihlali (Madde 134),
- ✓ Kişisel verilerin kaydedilmesi (Madde 135)

Dijital zorbalık faaliyetlerinde uygulama alanı bulmaktadır.

Ülkemizde dijital zorbalık faaliyetlerinde uygulama alanı daha çok siber güvenlik planı oluşturmayan internet sitelerinden veri ve bilgi çalınması, yasa dışı yarar sağlama ve bilişim sistemlerine zara verme yoluyla karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2019).

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Oxford Üniversitesi tarafından "*Dijital Vatandaşlık: Erişim Tutum ve Davranışlar*" adlı raporda: Türkiye’ de yapılan saha çalışmaları sonucunda her üç kişiden birinin en az bir tür zorbalık yaşadığı belirtilmiştir.

Zorbalık türlerini bakıldığında bireyin izni olmadan sürekli arandığını veya yazılı mesajla taciz edilenlerin oranı %25, kendi iradesi dışında cinsel içerikli mesaj aldığı söyleyenlerin oranı %12, kendi rızası dışında kişisel verilerine erişildiğini söyleyenlerin oranı %12, dijital ortamlarda itibarsızlaştırma oranı%7 Ayrıca hazırlanan raporda Türkiye’de her beş kişiden biri ‘siber zorbalık yatığı’ yapılan zorbalık türlerine bakıldığında karşıdakinin izni olmadan mesaj gönderilmesi oranı %7, bireyin rızası dışında cinsel içerikli mesaj gönderilmesi %3, dijital iletişim araçları ile karşısındaki tehdit edenleri oranı %3 olarak değerlendirilmiştir (Narlı, 2021).

Dijital teknolojileri ilk takip eden kesim tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de genç kesimdir (Ekşi & Ümmet, 2013, s. 93). Gençler arasında siber zorbalığın daha sık görüldüğünü (Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanı , 2020), ve zorbalık türlerini dikkate alırsak,

Öncelikle gençlerin eğitilmeleri, siber zorbalığı tanımaları ve baş edebilme yollarını bilmeleri, teknolojiyi doğru kullanabilmeleri sağlanmalıdır (Çelik & Tekin, 2015, s. 346).

Bunun yansira, siber zorbalığın her geçen gün yaygınlaştığını düşündüğümüzde toplumunda farkındalığın ve duyarlılığın artırılması için ailelere, okullarda görev yapan personellere, çocuklara (Aksaray, 2011, s. 426) ve polislere eğitimler verilmeli hukuki yaptırımlar ve siber zorbalık türlerine karşı önlemler alınmalıdır (Öksüzöğlü, 2021, s. 74).

Teknolojik yeniliklerin hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesiyle, bilgi sistemlerinde dikkat edilmesi gereken temel bilgilerin (şifre güvenliği, bireyin sorumlulukları vs) verilmesi (Duman & Bridge, 2019, s. 1172), ayrıca güvenli olmayan sahte (fake) hesap ve profillerin dikkate alınmaması, sosyal medya ağımıza ekleyeceğimiz kişilerin tanıdıklarımızdan oluşması ve çeşitli sanal dolandırıcılıklara karşı dikkatli olunması gerekmektedir (Dikmen & Tuncer, 2017, s. 684).

Olweus’un okullarda kullandığı ve temel amacın siber zorbalığın önlenmesi olan içeriğinde öğrencilerin iletişim becerileri geliştirme, problem çözme ve etkili karar verme gibi sosyal becerilerini kazandıran programın (Aksaray, 2011, s. 423), ve öğrencilerin her sürecinde olacağı “yeni medya okuryazarlığı” dersinin (Özmen, 2018, s. 964), yaygınlaştırılması siber zorbalıkla mücadelede etkin olacaktır.

Tüm bu mücadele süreçlerinin Bilgi, Motivasyon, Davranış Becerileri (IMB) modeli ile daha etkin olacağı düşünülmektedir. Şöyle ki olumlu davranış farklılıkları için bilginin yanında, siber zorbalığa maruz kalmış bir ergenin ekranından aldığı destek ile bu olumsuzluğu aşmasına sebep olan motivasyon unsuru ve bireylerin etkin bir şekilde çevrimiçi risk azaltıcı davranışları belirler (Ouyaba & Kesim, 2021, s. 258).

KAYNAKÇA

Aksaray, S. (2011). Siber Zorbalık . *Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , s. 405-432.

- Aktan, E., & Çakmak, V. (2015, Eylül). Halkla İlişkiler Öğrencilerinin Sosyal Medyadaki Siber Zorbalık Duyarlılıklarını Ölçmeye İlişkin Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* , s. 159-177.
- Arslan, Y. E. (2019, Eylül 27). Siber Zorbalığın Hukuki Değerlendirmesi: <https://www.kocarslanhukuk.com/siber-zorbaligin-hukuki-degerlendirmesi/>.
- Aslan, A., & Doğan, B. Ö. (2017). Çevrimiçi Şiddet: Bir Siber Zorbalık Alanı Olarak “Potinss” . *Maramara İletişim Dergisi* , s. 95-119.
- Çelik, T., & Tekin, Y. (2015, Eylül 20). Sosyal Medyanın Bireyler Üzerindeki Olumsuz Etkilerine İlişkin Bir Örnek: Siber Zorbalık . *The Journal of Academic Social Science Studies* , s. 343-356.
- Dikmen, M., & Tuncer, M. (2017, Temmuz 14). Akademisyenlerin Siber Zorbalığa Yönelik Algıları ve Mücadele Etme Yöntemleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* .
- Duman, N., & Bridge, E. N. (2019, Mart 14). Siber Mağduriyet. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*.
- Ekşi, F., & Ümmet, D. (2013, Haziran). Bir Kişilerarası İletişim Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık: Psikolojik Danışma Açısından Değerlendirilmesi . *Değerler Eğitimi Dergisi* , s. 91-115.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanı . (2020). Siber Zorbalık: <https://www.siberay.com/siber-zorbalik>.
- Güngören, Ö. C., Erdoğan, D. G., & Ayas, T. (2018). Siber Zorbalık ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Yapısal İncelenmesi . *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying* .
- Karabatak, S., & Alanoğlu, M. (2020). İş Yerinde Siber Zorbalık Davranışları Envanteri: Eğitim Örgütleri için Uyarılma Çalışması . *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi* .
- Korkmaz, A. (2016). Siber Zorbalık: Fizikselden Sanala Yeni Şiddet. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*.
- Narlı, D. B. (2021). Oxford raporu: Her beş kişiden biri siber zorbalık yapıyor: <https://www.dw.com/tr/oxford-raporu-her-be%C5%9F-ki%C5%9Fiden-biri-siber-zorbal%C4%B1k-yap%C4%B1yor/a-59699280>.
- Ouyaba, A. T., & Kesim, S. İ. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık Konusunda Bakış Açılarını Etkileyen fAKTÖRLER. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* , s. 257-265.
- Öksüzöğlü, T. Ö. (2021, Mayıs). Kadınlara Yönelik Siber Zorbalık Durumları ve Önlem Çalışmaları. *European Journal of Educational & Social Sciences* , s. 67-75.
- Özmen, Ş. Y. (2018). Dijital Şiddet, Siber Zorbalık ve Yeni Medya Okuryazarlığı Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi* .
- Siber Zorbalık ve Güvenli İnternet Projesi . (2019). Siber Zorbalık Nedir?: <https://siberzorbalik.com.tr/siber-zorbalik-nedir/>.
- Sipahi, E. (2020, Mart 25). Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Eğilimlerinin Örgütsel Yabancılaşma Algılarına Etkilerinin İncelenmesi: Ankara İli Örneği . *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , s. 328-351.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri . (2022). Şiddet: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkiye İş Bankası Blog. (2021, Ocak 25). Siber Zorbalık Nedir, Nasıl Engellenir?: <https://www.isbank.com.tr/blog/siber-zorbalik-nedir> adresinden alındı
- Uluçay, D. M., & Melek, G. (2017, Temmuz 2). Türkiye’deki Okullarda Siber Zorbalık: Bir Literatür Değerlendirmesi. *Online Academic Journal of Information Technology* , s. 91.
- Yaman, E., & Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin Siber Zorbalık Eğilimleri . *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying* , s. 18-31.
- Yazgılı, E., & Baykara, M. (2021). Siber Zorbalık Tespit Yöntemleri Potansiyel Uygulama Alanları ve Zorluklar. *DÜMF Mühendislik Dergisi* , s. 23-35.